

Nestandardní funkce slova *like* v mluveném projevu

Veronika Raušová (Praha) – Gabriela Brůhová (Praha)

NON-STANDARD FUNCTIONS OF LIKE IN SPOKEN DISCOURSE

The present study is concerned with non-standard functions of the word *like* in spoken American English. The aim was to gather all the non-standard functions that have been described in the past 30 years, to create a comprehensive overview serving as the basis for the analysis of a sample of 100 instances of non-standard *like* excerpted from the Corpus of Contemporary American English (COCA). The sample was analysed and sorted according to the function of *like* (focus marker, hedge, quotative marker, and discourse marker), while also examining the position and collocations of each instance. The conclusions of the study were validation of the proposed overview and its extension by an additional quotative construction, a more detailed description of the „hedge“ and the focus marker *like* and also the confirmation that the non-standard *like* is not an empty intrusive word but a multifunctional, ever-developing device which allows speakers to modify the pragmatic meaning of their utterances.

KEY WORDS

like, non-standard function, focus marker, hedge, discourse marker, quotative marker, pragmatics, spoken discourse, COCA

KLÍČOVÁ SLOVA

like, nestandardní funkce, vytýkáčící částice, uvození přímé řeči, tlumič, diskurzivní částice, mluvený projev, pragmatika, mluvený projev, COCA

1. ÚVOD

Tento článek je pokusem o popis nestandardních funkcí slova *like* v mluvené americké angličtině. Teoretická část studie nabízí přehled standardních a nestandardních funkcí, které může *like* v mluvené řeči představovat, a je tak shrnutím výzkumu v oblasti nestandardních funkcí *like*, zejména na základě studií publikovaných v posledních letech. Na základě analýzy 100 výskytů nestandardního užití *like* v mluvené části Korpusu současné americké angličtiny (COCA) se snažíme ověřit zastoupení nestandardních funkcí *like* v mluveném projevu s cílem zjistit, které funkce se vyskytují nejčastěji, popř. zda nestandardní *like* může plnit i funkci zcela jinou. Cílem studie je podat souhrnné informace týkající se oblasti nestandardních funkcí slova *like* v mluvené americké angličtině.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 POJMOVÁ A PRAGMATICKÁ SLOŽKA PROMLUVY

V rámci promluvy rozlišujeme složku pojmovou a pragmatickou. Pojmová složka zahrnuje základní význam promluvy, který je vyjádřen konkrétními výrazy a syntaktickými strukturami užitými ve větě. Pragmatická složka vyjadřuje účinek, který má

promluva na posluchače, či účinek, kterého chce mluvčí danou promluvou dosáhnout (Richards — Schmidt, 2010, s. 542). U slova *like* je převaha jedné či druhé složky relevantní pro rozlišování jeho standardních a nestandardních funkcí. Zatímco u standardních funkcí slova *like* převažuje pojmová složka významu, u nestandardních funkcí naopak převažuje složka pragmatická.

2.2 STANDARDNÍ FUNKCE *LIKE*

Aby bylo možné zabývat se podrobněji nestandardními funkcemi *like* v mluveném projevu, je třeba nejdříve vymezit, které funkce jsou považovány za standardní. Standardní funkce zahrnují *like* užití jako předložka (1, 2), spojka (3, 4), podstatné jméno (5, 6) a sufix odvozující adjektiva a adverbia (7). Dále se jedná o lexikální sloveso (8) a nakonec také o tzv. „aproximátor“ ve spojení s výrazy vyjadřujícími číselné hodnoty¹ (9).

- (1) *She sings **like** her, laughs **like** her, talks **like** her.* (OED)²
- (2) *cos, erm, I need to do some stuff today, **like** I need to get some rope.* (Andersen, 2001, s. 240)³
- (3) ***Like** I said, it was one o'clock... everybody claims they were asleep.* (OED)⁴
- (4) *They look at me **like** I'm dirt.* (OED)⁵
- (5) *Two men, whose **like** will scarcely ever be found in the world.* (OED)⁶
- (6) *The band now has thousands of **likes**.* (OALD)⁷
- (7) *It was a low **square-like** room.* (OED)⁸
- (8) *I'll do it again, and you'll stand by and **like** it.* (OED)⁹
- (9) *They were suing Kurt for **like** seventy thousand dollar.* (Biber a kol., 1999, s. 557)¹⁰

-
- 1 Funkce aproximátoru byla mezi standardní funkce *like* zařazena především proto, že Biber se k ní ve své mluvnici vyjadřuje jako o velmi běžné, zejména s číslovkami, mírami a hodnotami (Biber a kol., 1999, s. 557). Rovněž Underhill zmiňuje, že na této funkci není nic zvláště neobvyklého (Underhill, 1988, s. 241).
 - 2 Předložka užitá ve smyslu «in or after the manner of; in the same manner or to the same extent as; as in the case of» (OED)
 - 3 Exemplifikační funkce předložky *like*, kterou je možno parafrázovat jako «například» (Andersen, 2001, s. 236).
 - 4 Spojka, kterou je možno parafrázovat jako «as».
 - 5 Spojka, kterou je možno parafrázovat jako «as if».
 - 6 *Like* ve formě podstatného jména se objevuje s přivlastňující zájmenem a nese význam „rovnocenného nebo totožného protějšku“ (OED)
 - 7 Podstatné jméno užívané především na sociálních sítích, vyjadřující souhlas s obsahem daného příspěvku nebo jeho podporu stisknutím tlačítka. (OALD)
 - 8 Jako sufix *like* tvoří adjektiva a adverbia připojením k substantivům či adjektivům, ve významu „mající vlastnosti či se přibližuje něčemu“ (OED)
 - 9 Výhradně tranzitivní sloveso s významem: považovat za příjemné, být (něčím) potěšen, mít v něčem zálibu, užívat si něco (OED)
 - 10 Ve spojení s číselnou hodnotou vyjadřuje odhad.

Obecně lze říci, že slovo *like* v těchto funkcích má pevnou pojmovou složku a jeho vynechání může ovlivnit pojmovou složku promluvy nebo dokonce způsobit, že se věta stane gramaticky nesprávnou. Jako základ klasifikace jednotlivých významů a funkcí byla použita definice sémantického jádra (viz **Schéma 1**), která obsahuje *like* ve významech podobnosti (similarity), srovnání (comparison) a odhadu (approximation). Toto jádro zároveň slouží jako významová báze, ze které vycházejí všechny nestandardní funkce.

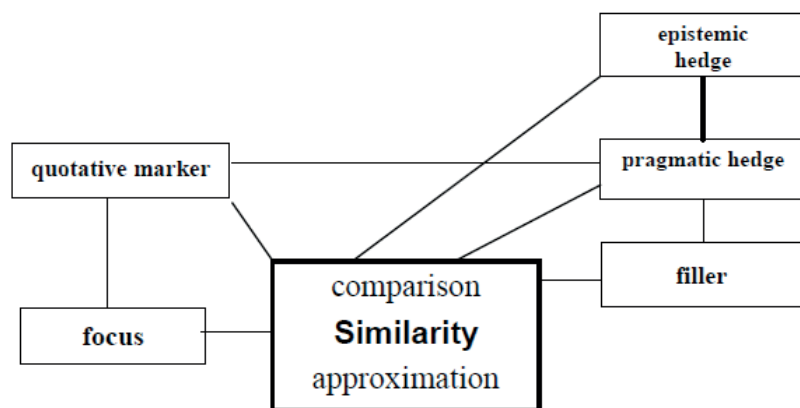

SCHÉMA 1. Sémantické jádro „like“ (Buchstaller, 2001, s. 32)

2.3 NESTANDARDNÍ FUNKCE *LIKE*

Nestandardní funkce *like* obsahují pojmovou složku jen ve velmi omezené míře a k základnímu významu promluvy v podstatě nepřispívají. To, co ovšem ovlivňují, je pragmatická složka promluvy. Odstraněním takového výrazu z promluvy pak tedy nedojde ke změně základního významu či ovlivnění správnosti gramatické struktury, ale může dojít ke snížení či eliminaci účinku promluvy nebo účinku, kterého chtěl mluvčí dosáhnout. Vzhledem k tomu, že se nestandardní užití slova *like* v současných gramatikách objevuje pouze okrajově, přehled nestandardních funkcí, o který se tato studie opírá, byl shromážděn na základě odborných studií z poslední doby, které se tomuto tématu věnují.¹¹ Mezi nestandardní funkce *like* v americké angličtině se řadí: vytýkácí částice označující réma promluvy, výraz uvozující přímou řeč, prostředek zmírňující dopad promluvy a diskurzní částice (detailní popis funkcí a příklady viz 4.1).¹²

11 Fox and Robles, 2010; Andersen, 2001; Biber a kol., 1999; Buschtaller, 1991; Romaine and Lange, 1991; Meehan, 1991; Blyth, 1990; Underhill, 1988.

12 Z jiných variet angličtiny můžeme například uvést pragmatické užití *like* v pozici na konci věty, které kvalifikuje celou předcházející výpověď. Toto užití je typické pro angličtinu na severu Anglie, ve Skotsku (Miller and Weinert 1995) a také v Irsku (Kallen, 2006; Amador-Moreno, 2012).

2.4 GRAMATIKALIZACE *LIKE*

Slovo *like* podstupovalo a stále podstupuje proces takzvané gramatikalizace. Je to postupný proces, při kterém se slovo s lexikálním významem mění ve slovo s významem gramatickým nebo se mění ze slova s menším gramatickým významem na slovo s gramatickým významem větším (Meehan, 1991, s. 37). V počáteční fázi tohoto procesu slovo postupně ztrácí svůj lexikální význam, a pokud tento proces pokračuje, původní plný význam slova je nahrazen významy novými (Meehan, 1991, s. 50). Gramatikalizaci a její dopad na vývoj významu a užití *like* popisuje **Schéma 2** uvedené níže, které ukazuje jeho diachronní vývoj:

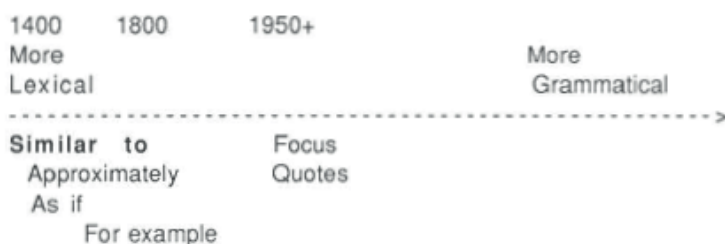

SCHÉMA 2. Diachronní vývoj „like“ (Meehan, 1991, s. 50)

Funkce s větším lexikálním významem jsou tedy v rámci této práce považovány za standardní a funkce s převažujícím gramatickým významem jsou za funkce nestandardní. Je ale důležité zmínit, že proces gramatikalizace a vývoj nových významů nenahrazuje stávající významy. Význam spíše rozšiřuje a vytváří tak mnohavrstevnou strukturu, ve které se funkce do určité míry překrývají, zatímco zůstávají spojeny se sdíleným sémantickým jádrem (Buchstaller, 2001, s. 22). Vzhledem k tomu, že lexikální významy *like* koexistují s novějšími formami, které mají spíše gramatický význam, můžeme *like* chápat jako slovo v rané fázi procesu gramatikalizace (Meehan, 1991, s. 49–50).

3. MATERIÁL A METODOLOGIE

Materiál pro tuto studii tvoří 100 dokladů nestandardního užití *like*, které byly excerpovány z mluvené části Korpusu současné americké angličtiny (COCA). Postup excerptce byl následovný: nejprve bylo v mluvené části COCA zadáno vyhledávané heslo, které muselo být, kvůli variabilitě výskytu zkoumaného slova a nemožnosti modifikovat dotaz v rozhraní COCA tak, aby některé výskyty vyfiltroval (např. *like* jako sloveso), pouze samostatné slovo *like* bez jakéhokoli omezení. Zobrazené výsledky pak byly pomocí funkce vzorku v korpusu náhodně seřazeny. Z tohoto náhodného výběru poté probíhala excerptce relevantních příkladů eliminací standardních funkcí. Po dosažení 100 relevantních příkladů byla excerptce ukončena. K dosažení 100 re-

levantních příkladů bylo třeba manuálně zanalyzovat celkem 456 výskytů slova *like* v korpusu, což statisticky znamená, že každé 4,56té *like* v mluvené části COCA je *like* s nestandardní funkcí. Vzhledem k tomu, že se v této části korpusu objevuje celkem 256 353 výskytů slova *like*, naznačuje počet výskytů nutný k extrakci 100 relevantních příkladů, že více než čtvrtina všech výskytů *like* (56 217 z 256 353) v tomto korpusu představuje *like* s nestandardní funkcí. Tyto výsledky dokazují, že nestandardní užití *like* v mluvené angličtině jsou poměrně častá. Dále je velmi zajímavý široký rozsah funkcí, který se ve zkoumaném vzorku objevil, což ve výsledku umožnilo provést analýzu příkladů podle přehledu funkcí, který byl nastíněn v teoretické části.

Dále je kromě klasifikace nestandardních funkcí *like* pozornost věnována pozici a okolí *like* s cílem určit kolokace a výrazy, které *like* v každém z výskytů modifikuje. Kolokace byly vyhledávány v okolí dvou slov nalevo a dvou slov napravo od výskytu nestandardního *like*.

Je důležité zmínit, že analýza probíhala na základě vzorku z korpusu, který neposkytuje informace o prosodických vlastnostech jednotlivých výpovědí (intonace, přízvuk, tón, atd.) a nabízí jen omezený kontext k jednotlivým výskytům. Analýza a následná kategorizace, zejména u *like* ve funkci „tlumiče“, vytýkácí částice a diskurzivní částice, tedy případů, kdy se *like* neobjevuje v žádné specifické konstrukci, je nutně subjektivní a otevřená další diskuzi.

Každý výskyt *like* byl analyzován samostatně a následně zařazen dle funkce, kterou *like* v daném kontextu zastupovalo nejprominentněji. Nicméně tuto kategorizaci nelze považovat za konečnou a neměnnou. Důvodem je multifunkčnost nestandardního *like*. Jeden výskyt nestandardního *like* může totiž zastávat v promluvě hned několik funkcí, které se navzájem doplňují.

Tato multifunkčnost je velmi markantní například u *like* ve funkci „tlumiče“, protože v těchto případech *like* vykazuje i funkci vytýkácí částice. Převážná většina výskytů *like* ve funkci „tlumiče“ tedy sdílí i tuto druhou funkci:

- (10) *Is there something going on in the brain? Is it some kind of, like, biochemical thing?*
 Dr-VOLKMAR: *Actually, there's some data that would very strongly suggest a big role for genetic factors.* (COCA)

V tomto případě (10) funguje *like* primárně jako „tlumič“, který naznačuje nepřesnost následující informace, ale také zároveň označuje réma otázky.

Funkce vytýkácí částice je také implikována ve výpovědích, kde se *like* objevuje v konstrukcích uvozující přímou řeč, protože takto uvedené informace budou v promluvě vždy tou nejnovější a nejdůležitější částí:

- (11) *She says, yeah, you know. I said, what, she's like, well, you know, he was struggling. I said, you mean struggling with like the emotions? She's like, no.* (COCA)

Posledním případem, kdy se jednotlivé funkce překrývaly, je *like* ve funkci vytýkácí částice, objevuje-li se na začátku věty. Vzhledem k jeho pozici je jeho funkci možné interpretovat také jako diskurzivní částici:

- (12) *But if you let yesterday defeat London, there's no point. Like, the actions of yesterday were horrendous. And by not traveling or not going on with your routine, you're just kind of giving in to what they want.* (COCA)

V této příkladové promluvě stojí *like* na začátku věty a může být tedy interpretováno jako diskurzní částice, kterou mluvčí užívá k navázání na předchozí informaci, ale také jako vytýkací částice, která označuje nejdůležitější informaci v celé promluvě — odsouzení zmíněného činu v dané promluvě. Na závěr je třeba zmínit, že jedině *like* v primární funkci diskurzní částice obvykle neimplikuje žádné další nestandardní funkce.

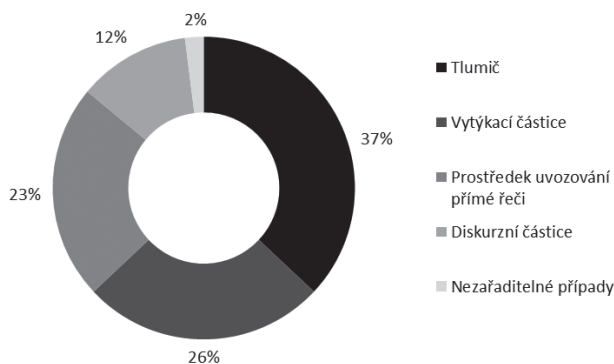
4. ANALÝZA

4.1 NESTANDARDNÍ FUNKCE *LIKE*

Nyní můžeme přistoupit k samotným výsledkům analýzy excerpovaného vzorku výskytů nestandardního *like* v mluvené části COCA, a to k přehledu nestandardních funkcí *like* založeném na teoretickém rámci, který byl nejen potvrzen, ale také o několik podkategorií rozšířen.

Výsledky získané z korpusu ukazují, že nejhojnější funkcí *like* je výraz zmírňující dopad promluvy (37 %), následuje vytýkací částice (26 %), poté výraz uvádějící přímou řeč (23 %) a vůbec nejméně se objevilo případů *like* jako diskurzní částice (12 %). Zbývající 2 výskyty (2 %), byly označeny jako „nezařaditelné případy“ a jsou zkoumány samostatně.

4.1.1 PROSTŘEDEK ZMÍRŇUJÍCÍ DOPAD PROMLUVY (TLUMIČ)

GRAF 1. Zastoupení nestandardních funkcí

Jednou ze základních nestandardních funkcí slova *like* je tzv. „tlumič“ (prostředek zmírňující dopad promluvy neboli „hedge“),¹³ která je popisována jako ochranný prostře-

¹³ Pro tento prostředek se v angličtině obvykle používá termín „hedge“. Jelikož v současné české terminologii pro tento prostředek neexistuje odpovídající ekvivalent, nazýváme ho

dek, s jehož pomocí mohou mluvčí sdělit obsah neurčitě nebo vyhýbavě. Tato neurčitost se týká pravdivostních podmínek a dovoluje mluvčím upravovat tyto podmínky ve svých výpovědích. (Lakoff, 1972, s. 458). „Tlumič“ nabízí mluvčím možnost naznačit, že promluva, která bude následovat, nemá být například brána doslovně, a že zde může být nesrovnalost mezi tím, co mluvčí ve skutečnosti vyřkl, a tím, co měl na mysli (Andersen, 2001, s. 295). Dále tato funkce dovoluje mluvčím vzdát se plné odpovědnosti za nepřesné výrazy, které se rozhodli ve svých promluvách užít, ať už z důvodu pochybností o vhodnosti daného výrazu nebo neznalosti náležitého výrazu v konkrétním kontextu. „Tlumiče“ se obecně v mluveném projevu vyskytují velmi hojně, vzhledem k tomu, že mluvčí mají tendenci vyhýbat se specifickým výrazům (Biber a kol., 1999, s. 1044). U *like* ve funkci „tlumiče“ můžeme rozlišit několik následujících podtypů (viz **Tabulka 1**):

Tlumič				
Funkce	Naznačování nejistoty nebo nepřesnosti	Zřikání se odpovědnosti	Zdůrazňování stereotypních výrazů	Celkem (%)
Počet výskytů	11 (29,73 %)	23 (62,16 %)	2 (5,41 %)	37 (100%)

TABULKA 1. Tlumič

4.1.1.1. NAZNAČOVÁNÍ NEJISTOTY NEBO NEPŘESNOSTI

Celkem v 11 případech bylo *like* užito jako prostředku, který má za úkol naznačit posluchači, že následující informace je nepřesná a nemá být brána doslovně. *Like* v této funkci může být označeno jako epistemické postojové adverbium, neboť zmírňuje míru jistoty vyjádřených názorů a tvrzení.

- (13) *KOTB: Wait, this is important. This is a thing that you're doing where you put like a laser thing on your stomach... GIFFORD: Yes. (COCA)*

V této příkladové konverzaci (13) mluví moderátorky pořadu o proceduře k odstranění tuku, kterou jedna z nich podstoupila. Vzhledem k tomu, že mluvčí nezná správný, odborný výraz přístroje, zvolí vágní pojmenování „*a laser thing*“. Toto neurčitě pojmenování je v tomto kontextu akceptovatelné, vzhledem k tomu, že je uvedené *like* ve funkci „tlumiče“, které jej automaticky pro posluchače označí jako nepřesné.

4.1.1.2 ZŘÍKÁNÍ SE ODPOVĚDNOSTI

Ve 23 případech poskytuje *like* mluvčímu možnost vyhnout se plné odpovědnosti za dopad vyřčených informací. Důvodem může být zdvořilost, zdrženlivost či nedostatek

v této studii „tlumič“, neboť toto označení přesně vystihuje funkci tohoto prostředku. Podobně jako u zbraně nebo automobilu slouží v jazyce ke „tlumení“, a zde tedy ke zmírnění dopadu promluvy.

informací. *Like* v této funkci nejen zajistí zmírnění dopadu promluvy (v tomto případě žádosti), ale mluvčí se zároveň od této žádosti distancuje a užívá *like* jako ochranný prostředek pro případ, že by se žádost setkala s negativní reakcí (Underhill, 1988, s. 241).

- (14) *RIVERA: But has he ever murdered anybody? Ms-LEE: No, he just... RIVERA: Not one, two, three, thirteen people? Ms-LEE: No, he's just, like, a pig. RIVERA: He's a pig. What's Richard Ramirez? (COCA)*

Tento příklad (14) obsahuje konverzaci mezi moderátorem pořadu (Rivera) a hostem (Ms. Lee), ve které společně probírají hrubého bývalého manžela paní Lee. Lee se o svém ex-manželovi vyjádří následovně: „*he's just, like, a pig*“. V tomto případě ho ale nepřipodobňuje k tomuto zvířeti, což by jinak znamenalo, že je zde *like* užito jako předložky. Namísto toho je zde *pig* užito jako vulgarismus, od kterého se mluvčí užitím *like* distancuje, pravděpodobně z důvodů zdrženlivost a nejistoty, zda je tento výraz v dané situaci a kontextu vhodný. Rivera tento výraz záhy zopakuje a dodá mu tak na oprávněnosti.

4.1.1.3 ZDŮRAŽŇOVÁNÍ STEREOTYPNÍCH VÝRAZŮ¹⁴

Dva z analyzovaných výskytů slova *like* pak představovaly případy, kdy *like* zdůrazňuje nějaký stereotypní výraz (často ustálené nebo idiomatické spojení), který by neměl být chápán doslovně. Podle Underhilla (1988, s. 241) se zde funkce „tlumiče“ překrývá s funkcí vytýkací částice (viz 4.1.2).

- (15) *At that time, Erica avoided focusing on the Olympics. ERICA-SORGI: Pretty much I'm kind of, I guess I could say, taking it, like, one step at a time, but obviously the Olympics would be, like, very nice to go to, and hopefully I would do well if I ever went there. (COCA)*

Tato výpověď (15) obsahuje slovní spojení „one step at a time“, které popisuje postupný a pravidelný proces. Toto slovní spojení by ale v daném kontextu nemělo být bráno doslovně, vzhledem k tomu, že mluvčí zcela jistě takový proces, vedoucí k tomu, aby se mohla účastnit olympijských her, nepodstupuje. *Like* zde tedy uvozuje slovní spojení, které je vlastně eufemismem, protože mluvčí nechce přímo říci, že se na olympijské hry nepřipravuje vlastně vůbec.

4.1.2 VYTÝKACÍ ČÁSTICE

Like ve funkci vytýkací částice (celkem 26 % všech výskytů) označuje ve větě réma, tj. nejdůležitější novou informaci, která se obvykle objevuje na jejím konci (Underhill, 1988, s. 238). *Like* ve funkci rematizátoru může v promluvě jako jádro výpovědi označovat různé elementy od jednoduchých substantivních frází až po celé věty. *Like* je

¹⁴ Underhill (1988: 241) zmiňuje ještě čtvrtou podkategorii „tlumiče“, tj. Zdůrazňování neobvyklých informací. Tato funkce se však v našem korpusu neobjevila.

tak prostředkem, který pomáhá promluvu strukturovat v rámci aktuálního větného členění. Vzhledem k tomu, že bez této částice nebude daná část promluvy vytknuta (a tak označena jako réma), vypuštění *like* v této funkci může způsobit potíže při interpretaci její pragmatické složky (Meehan, 1991, s. 43).

V následujícím příkladu *like* označuje substantivní frázi ve funkci předmětu jako jádro výpovědi:

- (16) *So you sent in this story -- this story to Glamour on a whim? Ms-ALEXA-RAAD: Right. I was working pretty late, and I must have been delirious with lack of sleep, because I was on Glamour magazine Web site and I sent in one of my stories. And this was based on when I was in Berlin and I was just writing, like, my thoughts and my experiences with friends. And then when they called me and said You're a semi-finalist, 'I didn't believe them. WINFREY: Really? Ms-RAAD: They had to actually send me my story and I was like, Yeah, that looks like my story.'* (COCA)

Mluvčí zmiňuje, že poslala do soutěže v časopise jednu svou povídku, a i když se v ní pojednávalo o jejich osobních pocitech a zkušenostech, byla úspěšná. *Like* zde tedy označuje nejdůležitější informaci a kontrastuje v tomto kontextu se závažnějšími tématy, u kterých mluvčí považuje úspěch za pravděpodobnější.

V šesti případech se ve zkoumaném vzorku objevilo *like* ve funkci vytýkací částice označující réma v tázací větě. Obecně se dá říci, že každá tázací věta obsahuje réma, bez toho aniž by ho bylo třeba nějakým způsobem zdůrazňovat. Nicméně je možné použít vytýkací částici, a tím zvýraznit určitou informaci, která posluchači naznačí, k čemu přesně výpověď směřuje. V následujícím příkladu (17) označuje *like* nejdůležitější informaci v dané tázací větě. Důraz je kladen na to, jestli vůbec existuje rozdíl mezi šéfy mužského a ženského pohlaví, na což druhá mluvčí odpovídá negativně. Nicméně by bylo možné, za pomoci vytýkací částice, zdůraznit i jiné informace v dané větě. Například přesunutím vytýkací částice *like* před substantivní frázi „a big distinction“ by se mohl změnit způsob, jakým posluchač na danou otázku odpoví, protože by se dalo předpokládat, že zde nějaké rozdíly jsou, ale dotaz se týká jen toho největšího.

- (17) *KOTB: So here -- here's the question, so what do you guys think? I mean, when you have a female boss -- and I've found this with -- I've gotten along great with my female bosses. How about you? GIFFORD: I'm trying to think if I've had one. KOTB: But do you think there's a big distinction between, like, a female boss and a male boss? GIFFORD: Having -- I can't even think of one.* (COCA)

4.1.3 UVOZOVÁNÍ PŘÍMÉ ŘEČI

Třetí nejčastější nestandardní funkcí *like* představuje jeho užití jakožto prostředku uvozujícího přímou řeč (23 %). V rámci této funkce můžeme rozlišit tři podkategorie. V dostupné literatuře (Blyth a kol., 1990, s. 222; Fox and Robles, 2010, s. 716) se objevují pouze dvě (*be+like* a *it's like enactment*). Nicméně analýza ukázala, že je třeba tuto kategorizaci rozšířit o třetí užití (viz **Tabulka 2**).

Prostředek uvozující přímou řeč

Konstrukce	<i>be+like</i>	<i>it+be+like-enactment</i>	Lexikální sloveso+ <i>like</i>	Celkem (%)
Počet výskytů	10 (43,48 %)	8 (30,43 %)	5 (21,74 %)	23 (100%)

TABULKA 2. Prostředek uvozující přímou řeč

4.1.3.1 BE + LIKE

V případě *like* je nejčastější konstrukcí užívanou k uvozování přímé řeči *like* ve spojení se slovesem *be*. Konstrukce *be + like* má obdobnou funkci jako slovesa uvozující přímou řeč, např. *say, go a think* (verba dicendi a cogitandi). Hlavním rozdílem mezi těmito slovesy a konstrukcí *be+like* se zdá být všestrannost této konstrukce. Tato konstrukce totiž nemusí uvozovat pouze přímou řeč, která byla ve skutečnosti vyřčena (18), ale uvozuje i promluvy představující stav myslí nebo vnitřní monolog, tj. promluvy, které vlastně nikdy vyřčeny být nemusely (19) (Blyth, 1990, s. 222).

(18) *I mean, I quit my job. **I'm, like,** 'I gave up my doorman job.'* (COCA)

(19) *I think it was calculated. COLLINS: When I first heard it, **I was like,** this woman is a genius. (COCA)*

4.1.3.2 IT+ BE+ LIKE-ENACTMENT

Druhou konstrukcí, která byla v nedávné době nově popsána, je kombinace zájmena *it* společně s předchozí konstrukcí *be + like* a citoslovcem vyjadřujícím reakci (např. *oh, wow, mmm*):

(20) *And **it's like,** 'Oh, crap. What's going on now?,* (COCA)

Většina z výskytů (tj. pět výskytů) ovšem tuto strukturu nedodržela, neboť nebylo užito citoslovce vyjadřující reakci:

(21) *And you're -- **it's just like** there's no way that nobody would have heard from her by 4:30 in the afternoon. (COCA)*

Fox a Robles (2010) tuto konstrukci nazývají „It's like — enactment“, tedy *it's like + rekonstrukce*. Nicméně na základě naší analýzy výskytů slova *like* ve funkci prostředku k uvozování přímé řeči bylo třeba poupravit původní strukturu *it's+like-enactment*. Proto jsme zvolili označení „it+be+like — enactment“, které je schopné zahrnout i jiné flektivní tvary slovesa *be*, např. *was*, které se vyskytlo ve třech případech (22).

(22) *, No, I don't want to go. 'And **it was, like,** 'Captain, you know, this is your job. This is your duty for the good old red, white and blue. (COCA)*

4.1.3.3 LEXIKÁLNÍ SLOVESO + LIKE

Pět případů, které vykazovaly znaky prostředku uvozujícího přímou řeč, ale neobjevovaly se ve strukturách popsanych výše, bylo třeba analyzovat samostatně a vytvořit pro ně novou podkategorii. V těchto případech bylo sloveso *be* v konstrukci s *like* nahrazeno lexikálním slovesem, což mluvčímu umožňuje dále specifikovat způsob, jakým byla následující přímá řeč pronesena.

- (23) [...] *told me some girl came in there and just freaking out like, you know, 'I need some bath salts, you know, like I'll strip for you guys.'* (COCA)

Příklad (23) obsahuje konstrukci „freaking out + like“, která pomáhá mluvčímu přiblížit posluchači okolnosti a způsob, jakým byla daná přímá řeč pronesena. Tento příklad také obsahuje elidovaný podmět *she* a pomocné sloveso *was*. Bez elipsy by celá konstrukce uvozující přímou řeč vypadala pravděpodobně následovně: „*and she was just freaking out like*“. V tomto případě je pak možné říci, že se jedná o modifikaci konstrukce *be+like* pomocí elipsy, kde lexikální sloveso přebírá funkci slovesa pomocného.

4.1.4. DISKURZNÍ ČÁSTICE

Poté, co byly zanalyzovány všechny výskyty nestandardního *like*, zbylo čtrnáct výskytů, které nebylo možné zařadit do některé ze zavedených kategorií a které vykazovaly vysokou míru syntaktické nezačleněnosti. Dvanáct z nich bylo nakonec označeno jako diskurzní částice. Diskurzní částice nemají určitý lexikální význam a jejich užití je charakteristické pro mluvený jazyk. Tyto částice jsou považovány za syntakticky velmi málo začleněné, mají především za úkol strukturovat promluvu a žádným způsobem neovlivňují pojmovou složku promluvy (Biber a kol., 1999, s. 140). Mohou plnit následující funkce (viz **Tabulka 3**):

Diskurzní částice					
Funkce	Vyjádření váhání a vyplňování pauz	Diskurzní vazba	Náhlé ukončení promluvy	Doprovázení „nepravého začátku“	Celkem (%)
Počet výskytů	8 (66,67 %)	2 (16,67 %)	1 (8,33 %)	1 (8,33 %)	12 (100 %)

TABULKA 3. Diskurzní částice

4.1.4.1 VYJÁDŘENÍ VÁHÁNÍ A VYPLŇOVÁNÍ PAUZ

Nejzastoupenější podkategorií v rámci funkce diskurzní částice bylo *like* užitě pro vyjádření váhání či vyplnění pauzy v promluvě.

- (24) *Mr. WHITE: They would back away, they would call me names, and they'd throw themselves up against a locker, you know, like, and they couldn't get close to me for any reason, they couldn't walk in the same hall.* (COCA)

Tento příklad (24) obsahuje dvě diskurzívní částice, vložené mezi dvě věty, jinak spojené souřadící spojkou *and*. Tyto diskurzívní částice pravděpodobně slouží k vyplnění pauzy, způsobené váháním, kterou mluvčí dále využívá k získání času pro naplánování dalšího pokračování své promluvy. Pokud by byly tyto diskurzívní částice z promluvy vyjmuty, neovlivnilo by to její pojmovou ani pragmatickou složku.

4.1.4.2 NEPRAVÝ ZAČÁTEK

Následující příklad představuje jediný případ, kde *like* doprovází tzv. „nepravý začátek“ („false start“), tedy případ, kdy mluvčí začne svou promluvu určitým způsobem, ale v zápětí si promluvu rozmyslí a začne znovu, ale s pomocí jiné sekvence slov (Biber a kol., 1999, s. 1062).

- (25) *Because, you know, she's four, you know, and she's, like, you know, when her dad calls her or she's always wanting to call her dad and everything else, you know...* (COCA)

Mluvčí zde vypráví o své nevlastní dceři a jejím vztahu s biologickým otcem. Vysvětluje, že vzhledem ke svému věku s ním má stále zájem být v kontaktu. Mluvčí se snaží pokračovat dále, ale zarazí se, vrátí se zpět a s pomocí *like* a obdobné diskurzívní částice *you know* uvede zcela novou větu.

4.1.4.3 NÁHLÉ UKONČENÍ PROMLUVY

Náhlé ukončení promluvy před jejím řádným zakončením může být způsobeno opravou sebe sama, přerušením, opravou jiným z účastníků konverzace nebo náhlým opuštěním konverzace. V tomto případě je mluvčí přerušena druhou účastnicí této konverzace. Důvodem je pravděpodobné zaváhání, což druhé účastnici umožnilo převzít slovo:

- (26) *Ms-RAY: Make mom's cheeks rosy. WINFREY: Make sure you do that. Ms-RAY: And then I would slide, like... WINFREY: That'll make... Ms-RAY:... an Oprah magazine in there so she could read in bed.* (COCA)

4.1.4.4 DISKURZÍVNÍ VAZBA

Dva příklady představují diskurzívní vazbu, tj. prostředek, který propojuje dvě syntakticky nebo tematicky nesouvisející struktury (Andersen, 2001, s. 255).

- (27) *We're sort of atavistic in allowing instincts that were appropriate for an earlier period, like, I mean, anything that is strange you had to say strange, enemy, danger, destroy, you know.* (COCA)

Mluvčí v tomto příkladě řeší potlačování určitých instinktů, najednou svou promluvu přerušuje vložením dvou diskurzívních částic a poté pokračuje s novou syntaktickou

strukturou. Obě tyto částice slouží jako vazba mezi těmito nesourodými jednotkami a zajišťují tak mluvčímu určitou míru plynulosti v jeho projevu.

4.1.5. NEZAŘADITELNÉ PŘÍPADY

Zbývající dva výskyty nestandardního *like* nebylo možné zařadit dle vytvořené klasifikace ani po té, co byl původní teoretický rámec v analytické části rozšířen. První případ (28) by se nejvíce mohl blížit funkci „tlumiče“, zdůrazňujícího stereotypní výraz:

- (28) *But, of course, the President-elect will have to take a limousine because everything is so closed off around here right now. I'm looking at fences and security like you wouldn't believe.* (COCA)

Celé slovní spojení „*like you wouldn't believe*“ modifikuje predikativně substantivní frázi „*fences and security*“ v tom smyslu, že v dané situaci bylo přistoupeno k neuvěřitelným opatřením k zajištění bezpečnosti prezidentského kandidáta. Toto slovní spojení je ale možné v tomto kontextu celé parafrázovat adjektivem v atributivní pozici „*unbelievable*“. Důvodem pro užití tohoto slovního spojení namísto jednoho adjektiva, může být podle Bibera fakt, že atributivní adjektiva se v mluveném projevu, ve srovnání s psaným diskursem, objevují velmi řídce, a pokud už se objeví, jsou většinou velmi jednoduchá a jednoslabičná (Biber a kol., 1999, s. 1044). Biber tento jev nevysvětluje jinak, než že se mluvčí obecně snaží vyhýbat složitým slovům a konstrukcím. I když neexistuje důkaz o ustálenosti a platnosti slovního spojení „*like you wouldn't believe*“ ze slovníků či mluvnic, další výzkum v COCA přinesl dalších jednáct příkladů stejného slovního spojení, které lze parafrázovat buďto adjektivem „*unbelievable*“ nebo adverbem „*unbelievably*“.

Druhý nezařaditelný případ (29) nestandardního *like* by se dal označit jako vytýkácí částice, pokud by jej ovšem nebylo možné v tomto případě nahradit předložkou „*except for*“, což je důvodem, proč je tento případ posuzován samostatně.

- (29) *Wow. Your family would get food, like stale cookies and cakes and things, from a bakery because you had no food, like, stale cream puffs. And that's what you survived on.* (COCA)

Přestože je *like* ve funkci předložky považováno za standardní funkci a bylo by tedy vyřazeno z této analýzy úplně již na začátku, jedná se v tomto případě o opravdu nestandardní funkci slova *like*. *Like* totiž ve funkci předložky popisuje jevy na základě jejich podobnosti, srovnatelnosti nebo aproximace. V tomto případě *like* stojí na místě předložky „*except for*“ a tím se tak značně odchyluje od standardního sémantického jádra popsaneho v teoretické části. Dále pak pokud by bylo *like* z této promluvy vyňato, automaticky by to ovlivnilo její gramatickou a sémantickou strukturu. Takovéto užití slova *like* se nikde v dostupné literatuře ani v OED neobjevuje a byl by tak třeba další výzkum k určení toho, zda se jedná o nově vzniklou nestandardní funkci, či jen o ojedinělé užití.

4.2. POZICE A UVOZOVANÉ KONSTITUENTY

Výsledky analýzy pozice a uvozovaných konstituentů ukazují, že nejčastěji *like* uvozovalo celou větu jako takovou, což je vzhledem k vysokému výskytu prostředku k uvozování přímé řeči pochopitelné. Rozdílem mezi získanými výsledky a předchozím výzkumem (např. Underhill, 1988) je vysoké zastoupení substantivních frází, značně převažující nad frázemi verbálními, jejichž zastoupení bylo ve srovnání s ostatními konstituenty v předchozích výzkumech mnohem vyšší. Diskurzní částice, vzhledem ke své syntaktické nezapojenosti, a nezařaditelné případy nebyly do této analýzy zahrnuty.

	Věta	NP	VP	AdjP	AdvP	PrepP	Celkem (%)
Tlumič	2	16	5	8	3	3	86 (100%)
Vytýkáací částice	8	12	5	—	1	—	
Prostředek k uvozování přímé řeči	23	—	—	—	—	—	
Počet výskytů	33 (38,37 %)	28 (32,56 %)	10 (10,47 %)	8 (9,30 %)	4 (4,65 %)	3 (3,49 %)	

TABULKA 4. Pozice a uvozované konstituenty

4.3. KOLOKACE

V rámci analýzy jsme dále zkoumali kolokace slova *like* s cílem zjistit, zda je *like* ve své nestandardní funkci doprovázeno jinými výrazy s podobnou funkcí. Získaná data ukazují, že nestandardní *like* skutečně má tendenci vyskytovat se společně s výrazy, které mají v promluvě obdobnou pragmatickou funkci. Následující tabulka nabízí přehled nejčastějších kolokací objevujících se společně s výskyty nestandardního *like* v analyzovaném vzorku:

	Tlumič	Vytýkáací částice	Prostředek k uvozování přímé řeči	Diskurzní částice	Nezařaditelné případy	Počet kolokací
you know	—	—	3	7	—	10
sort of/kind of	7	—	—	1	—	8
just	—	2	5	—	—	7
and	1	1	—	—	—	2
I mean	—	1	—	1	—	2
well	—	1	—	—	—	1
Počet výskytů <i>like</i> s kolokacemi	8 (21,62 %)	5 (19,23 %)	8 (34,78 %)	9 (75,00 %)	0 (0%)	30 (100%)

TABULKA 5. Kolokace

Like ve funkci diskurzívní částice bylo doprovázeno jedním, ale i několika dalšími takovými částicemi v osmi případech z dvanácti a dá se tedy říci, že *like* v této funkci kolokuje s výrazy zastupující podobnou funkci nejčastěji ze všech (30).

- (30) Mr. SIMMONS: *Well, you know, like, you know, when we're both, like, in jacuzzis in heaven there'll be somebody here. 'Hi, my name is' Dave Harold' of the 'Dave Harold Show' [...]*(COCA)

Like předcházející přímé řeči se vyskytlo v pěti případech ve společnosti částice „just“, jejíž vytýkácí funkce je implikována i v samotném prostředku uvozujícím přímou řeč (31).

- (31) *Target Women: Yogurt. And what I just loved about it was just like, who would ever eat yogurt where they're eating?* (COCA)

Like jako „tlumič“ kolokovalo s výrazy se stejným významem „sort of/kind of“ v sedmi případech a tvořily tak společně slovní spojení „sort of like/ kind of like“ (32).

- (32) *[...] and most the time kids like to listen to kids, so I kind of like connected with him.* (COCA)

Nejméně se kolokace podobného významu objevovaly v přítomnosti *like* jako vytýkácí částice (kolokace s „just“ a to pouze ve dvou případech z 26).

5. ZÁVĚR

Tato studie se pokusila podat přehled nestandardních funkcí *like* v mluvené americké angličtině. Cílem našeho výzkumu bylo shromáždit z předchozích prací všechny funkce nestandardního *like*, které může v mluveném projevu zastávat a na základě analýzy 100 výskytů nestandardního *like* v mluvené části COCA ověřit zastoupení jeho nestandardních funkcí. Analýza ukázala, že nestandardní *like* nejčastěji funguje jako prostředek zmírňující dopad promluvy („tlumič“) (37 %), vytýkácí částice (26 %) a výraz uvádějící přímou řeč (23 %). Naopak nejméně zastoupená byla funkce diskurzívní částice (12 %). Klasifikace nestandardních funkcí sestavená na základě předchozího výzkumu tak byla naší analýzou potvrzena a rozšířena o několik podkategorií. Jedná se například o nově popsanou konstrukci v rámci *like* ve funkci prostředku uvozujícího přímou řeč, kdy je pomocné sloveso *be* nahrazeno plnovýznamovým slovesem. Analýza distribuce *like* ukázala, že kromě funkce syntakticky nezapojené diskurzívní částice *like* vždy uvozuje větný konstituent nebo celou větu jako takovou. V jeho okolí se také často objevují slova s podobnou funkcí (tzn. *like* ve funkci diskurzívní částice kolokuje s dalšími diskurzívními částicemi), se kterými *like* může tvořit více méně ustálená slovní spojení. Rozsah funkcí a pravidelnosti v užití (např. pozice) nestandardního *like* dále potvrzují, že *like* podstupuje proces gramatikalizace. Jeho standardní funkce tak obsahují větší pojmovou složku než nestandardní, které ovšem zase zásadně ovlivňují pragmatickou složku promluvy. Zároveň spolu obě tyto funkce koexistují, což je dal-

ším důkazem gramatikalizace. Analýza tak prokázala, že *like* rozhodně má důležitý význam v mluvené americké angličtině, neboť podstatně modifikuje pragmatický význam promluvy a není tedy vypustitelné beze změny tohoto významu.

LITERATURA

- AMADOR-MORENO, C. P. (2012): A Corpus based Approach to Contemporary Irish Writing: Ross O'Carroll Kelly's Use of Like as a Discourse Marker. *Journal of English Studies*, 12 (2), s. 19–38.
- ANDERSEN, G. (2001): *Pragmatic Markers and Sociolinguistic Variation*. John Benjamins, s. 240–295.
- BIBER, D. a kol. (1999): *Longman Grammar of Spoken and Written English*. London: Longman.
- BLYTH, C. — RECKTENWALD, S. — WANG, J. (1990): I'm like, „Say What?!“: A New Quotative in American Oral Narrative. *American Speech*, 65(3), Duke University Press, s. 215–227.
- BUCHSTALLER, I. (2002): He Goes and I'm like: The New Quotatives Revisited. In: *Internet proceedings of the University of Edinburgh Postgraduate Conference*. Available online at: <http://www.lel.ed.ac.uk/~pgc/archive/2002/proc02/buchstaller02.pdf> [naposledy konzultováno: 22. října 2015].
- FOX, B. — ROBLES, J. (2010): It's like mmm: Enactments with it's like. *Discourse Studies*, 12, SAGE, s. 715–738.
- KALLEN, J. L. (2006): Arrah, like, you know: The dynamics of discourse marking in ICE-Ireland. In: *16th Sociolinguistics Symposium*, University of Limerick, Ireland. Available online at: <http://www.tara.tcd.ie/bitstream/handle/2262/50586/Arrah%20like%20y%27know.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [naposledy konzultováno: 29. prosince 2015].
- LAKOFF, G. (1973): Hedges: A study in meaning criteria and the logic of fuzzy concepts. *Journal of Philosophical Logic*, 2, 4, Springer Netherlands, s. 458–508.
- MEEHAN, T. (1991): "It's like, "What's happening in the evolution of 'like'?: A theory of grammaticalization. *Kansas Working Papers in Linguistics*, 16, s. 37–51.
- MILLER, J. — WEINERT, R. (1995): The function of LIKE in spoken language. *Journal of Pragmatics*, 23, s. 365–393.
- RICHARDS, J. — SCHMIDT, R. (2010): *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*. 4th edition, Harlow: Longman.
- ROMAINE, S. — LANGE, D. (1991): The use of 'like' as a marker of reported speech and thought: A case of grammaticalization in progress. *American Speech*, 66, Duke University Press, s. 227–279.
- UNDERHILL, R. (1988): Like is like, Focus. *American Speech*, 63, Duke University Press, s. 234–246.

KORPUS

DAVIES, M. (2008-): The Corpus of Contemporary American English: 520 million words, 1990-present. Dostupné online

z <http://corpus.byu.edu/coca/>. [naposledy konzultováno: 9. září 2015]

SLOVNÍK

Oxford English Dictionary (OED), Oxford University Press, 2015 [naposledy konzultováno: 15. prosince 2015]

„like, adj., adv., prep., and conj., and n.2“. OED Online. November 2015. Oxford University Press. <http://www.oed.com/view/>

- Entry/108302?rskey=wY8jMN&result=2 [konzultováno: 3. listopadu 2015].
 „like, suffix“. OED Online. Listopad 2015. Oxford University Press. <http://www.oed.com/view/Entry/108305?rskey=wY8jMN&result=5&isAdvanced=false> [konzultováno 11. listopadu 2015]
 „like, v.1“. OED Online. Listopad 2015. Oxford University Press. <http://www.oed.com/view/Entry/108303?rskey=wY8jMN&result=3&isAdvanced=false> [konzultováno 25. listopadu 2015].
- Oxford Advanced Learner’s Dictionary (OALD), Oxford University Press, 2015, online version [naposledy konzultováno: 20. prosince 2015]
 „like, preposition“. OALD online. Prosinec 2015. Oxford University Press. http://www.oxford-learners-dictionaries.com/definition/english/like_1?q=like [konzultováno 20. prosince 2015]

Veronika Raušová | Ústav anglického jazyka a didaktiky, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy |
 Nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
 veronika.rausova@gmail.com

Gabriela Brůhová | Ústav anglického jazyka a didaktiky, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy |
 Nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
 gabriela.bruhova@ff.cuni.cz